

۱۶-۱- پرداخت نقدی

۱۶-۱-۱- اسکناس و مسکوک

پول نقد به صورت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص، شناخته شده ترین ابزار پرداخت می باشد که توسط آن تسویه مبادلات بدون نیاز به هیچ گونه نهاد واسطه ای انجام پذیر است. با لحاظ نمودن ایران چک های بانک مرکزی در آمار اسکناس و مسکوک منتشر شده، کل مبلغ اسکناس و مسکوک منتشره در سال ۱۳۹۲ به ۴۲۰/۹ هزار میلیارد ریال رسید. رقم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص (با احتساب ایران چک بانک مرکزی) با ۱/۲ درصد افزایش از ۳۳۰/۲ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۱ به ۳۳۴/۱ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۲ بالغ گردید. بر این اساس، نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به تولید ناخالص داخلی (به قیمت های جاری) معادل ۳/۶ درصد بود که ۱/۱ واحد درصد نسبت به سال ۱۳۹۱ کاهش نشان می دهد. همچنین، سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص از نقدینگی در پایان سال ۱۳۹۲ با ۲/۰ واحد درصد کاهش نسبت به پایان سال قبل به ۵/۲ درصد رسید و سهم آن از پول با ۱/۱ واحد درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۲۷/۹ درصد رسید. مبلغ اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به ازای هر فرد در سال ۱۳۹۲ معادل ۴۳۴۲ هزار ریال بود که نسبت به سال قبل تغییری نداشت.

در سال ۱۳۹۲، ضمن تاکید بر محورهای اساسی توسعه پرداخت های الکترونیکی در سطح خرد و ارتقای کیفیت خدمات بانکداری الکترونیکی، بانک مرکزی در راستای شفاف سازی مقررات و استانداردها، تقویت نظارت و بهبود شاخص های پرداخت الکترونیکی اقدام به توسعه و تکمیل طرح راهبرد جامع نظام های پرداخت نمود. توسعه طرح هایی نظیر ساماندهی پرداخت های خرد، تکمیل سامانه پیام رسانی الکترونیکی مالی (سپام) به عنوان زیرساخت ارائه خدمات بانکی، بهره برداری از نسخه ایرانی سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا)، امکان انتقال وجه سه جانبه با توسعه شتاب، انتظام بخشی به عملکرد مالی دولت توسط سامانه بانکداری متمرکز بانک مرکزی، راه اندازی سامانه یکپارچه مرکزی اوراق بهادار و انتشار اوراق بهادار الکترونیکی از طریق آن و طراحی سامانه پرداخت الکترونیکی سیار (سپاس) به همراه کیف وجه الکترونیکی (کیوا) از اقدامات این بانک در جهت دستیابی به اهداف مزبور می باشد. همچنین، بانک مرکزی با هدف استاندارد نمودن چک ها، یکپارچگی در صدور دسته چک و حذف گردش فیزیکی چک و اسناد بانکی و انتقال آن به بستر تمام الکترونیکی، سامانه مدیریت الکترونیکی چک (چکاوک) را طراحی و به صورت آزمایشی راه اندازی کرد.

جدول ۱۶-۱- اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و نسبت آن به متغیرهای کلان

مبلغ (هزار میلیارد ریال)	درصد تغییر سالانه	سهم از پول (درصد)	سهم از نقدینگی (درصد)	نسبت به تولید ناخالص داخلی (درصد)	مبلغ به ازای هر فرد (هزار ریال)
۱۳۹۰	۱۶/۹	۲۹/۳	۷/۴	۴/۲	۳۵۰۲
۱۳۹۱	۲۵/۴	۲۹/۰	۷/۲	۴/۷	۴۳۴۲
۱۳۹۲	۱/۲	۲۷/۹	۵/۲	۳/۶	۴۳۴۲

۱۶-۱-۲- سپرده‌های دیداری

میزان سپرده‌های دیداری در پایان سال ۱۳۹۲ به ۸۶۱/۹ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به سال ۱۳۹۱، ۶/۹ درصد افزایش داشت. نسبت سپرده‌های مزبور به پول، نقدینگی و تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) در سال ۱۳۹۲ به ترتیب ۷۲/۱، ۱۳/۵ و ۹/۲ درصد بود. میزان سپرده دیداری به ازای هر فرد در سال ۱۳۹۲ مبلغ ۱۱۲۰۲ هزار ریال بود که نسبت به سال ۱۳۹۱، ۵/۶ درصد افزایش داشت. در سال ۱۳۹۲، با افزایش اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و سپرده‌های دیداری، حجم پول با ۵/۲ درصد رشد از ۱۱۳۶/۷ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۱ به ۱۱۹۶/۰ هزار میلیارد ریال در پایان این سال رسید.

میزان سپرده‌های دیداری در پایان سال ۱۳۹۲ به ۸۶۱/۹ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به سال ۱۳۹۱، ۶/۹ درصد افزایش داشت. نسبت سپرده‌های مزبور به پول، نقدینگی و تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) در سال ۱۳۹۲ به ترتیب ۷۲/۱، ۱۳/۵ و ۹/۲ درصد بود. میزان سپرده دیداری به ازای هر فرد در سال ۱۳۹۲ مبلغ ۱۱۲۰۲ هزار ریال بود که نسبت به سال ۱۳۹۱، ۵/۶ درصد افزایش داشت. در سال ۱۳۹۲، با افزایش اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و سپرده‌های دیداری، حجم پول با ۵/۲ درصد رشد از ۱۱۳۶/۷ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۱ به ۱۱۹۶/۰ هزار میلیارد ریال در پایان این سال رسید.

جدول ۱۶-۲- سپرده‌های دیداری و نسبت آن به متغیرهای کلان

مبلغ (هزار میلیارد ریال)	درصد تغییر سالانه	سهم از پول (درصد)	سهم از نقدینگی (درصد)	نسبت به تولید ناخالص داخلی (درصد)	مبلغ به ازای هر فرد (هزار ریال)
۱۳۹۰	۱۸/۹	۷۰/۷	۱۷/۹	۱۰/۲	۸۴۴۱
۱۳۹۱	۲۷/۱	۷۱/۰	۱۷/۵	۱۱/۴	۱۰۶۰۷
۱۳۹۲	۶/۹	۷۲/۱	۱۳/۵	۹/۲	۱۱۲۰۲

۱۶-۲- نظام تصفیه چک

از این طریق در سال ۱۳۹۲ معادل ۱۵۰۴۱۸ هزار ریال بود که در مقایسه با رقم سال قبل (۱۲۴۶۷۸ هزار ریال) به میزان ۲۰/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین، تعداد و ارزش مبادلات انجام شده از طریق چک‌های عادی به ازای هر فرد در سال ۱۳۹۲ به ترتیب ۱/۶ برگ و ۲۳۳۲۸۷ هزار ریال بود. نسبت ارزش کل مبادلات انجام شده در اتاق پایاپای اسناد بانکی به تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) در سال ۱۳۹۲ معادل ۱/۹ بود که در مقایسه با رقم سال قبل (۲/۱)، کاهش نشان می‌دهد.

در سال ۱۳۹۲، در مجموع ۱۱۹/۳ میلیون برگ انواع چک با ارزشی معادل ۱۷۹۴۹/۶ هزار میلیارد ریال در اتاق‌های پایاپای اسناد بانکی سراسر کشور مبادله شد. در این سال حجم کل ایران چک‌های منتشره شبکه بانکی تحویلی به اتاق پایاپای اسناد بانکی به صفر رسید. در سال ۱۳۹۲، چک‌های عادی^(۱) تحویلی به اتاق پایاپای برای تسویه مبادلات بین‌بانکی از نظر تعداد و ارزش به ترتیب ۱/۱ و ۲۲/۰ درصد نسبت به سال ۱۳۹۱ افزایش یافت. بر این اساس، میانگین مبلغ هر مبادله انجام شده ۱- چک‌های عادی عمدتاً شامل چک‌های رمزار و چک‌های اشخاص می‌باشد.

جدول ۱۶-۳- تعداد و ارزش مبادلات در اتاق پایاپای اسناد بانکی

درصد تغییر	مبلغ (هزار میلیارد ریال)		درصد تغییر	تعداد (میلیون برگ)		
	۱۳۹۲	۱۳۹۱		۱۳۹۲	۱۳۹۱	
۰	-	۰/۰۰۰۶	۰	-	۰/۰۰۰۶	ایران چک‌های صادره توسط بانک‌ها
۲۲/۰	۱۷۹۴۹/۶	۱۴۷۱۸/۷	۱/۱	۱۱۹/۳	۱۱۸/۱	چک‌های عادی
۲۲/۰	۱۷۹۴۹/۶	۱۴۷۱۸/۷	۱/۱	۱۱۹/۳	۱۱۸/۱	جمع کل

۱۶-۳- نظام پرداخت الکترونیکی

۱۶-۳-۱- توسعه ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی

بود. بدین ترتیب، تعداد کارت‌های صادر شده به ازای هر فرد در پایان سال ۱۳۹۲ به ۳/۶ کارت رسید که نسبت به رقم سال قبل (۳/۰ کارت) افزایش داشت.

رشد قابل قبول تعداد ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی در شبکه بانکی کشور در سال ۱۳۹۲ ادامه داشت. در این سال تعداد کارت‌های صادر شده توسط شبکه بانکی کشور با ۲۳/۶ درصد رشد به ۲۷۹/۱ میلیون عدد رسید. از این تعداد، معادل ۶۸/۰ درصد (۱۸۹/۸ میلیون عدد) کارت برداشت (کارت بدهی)، ۳۱/۲ درصد (۸۷/۰ میلیون عدد) کارت‌های پیش‌پرداخته (خرید/هدیه) و تنها ۰/۸ درصد (۲/۲ میلیون عدد) کارت اعتباری

جدول ۱۶-۴- تعداد ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی

درصد تغییر	پایان سال		
	۱۳۹۲	۱۳۹۱	
۲۳/۶	۲۷۹۰۵۸	۲۲۵۷۶۴	کارت‌بانک‌ها (هزار)
۱۱/۹	۳۳۷۷۳	۳۰۱۷۳	خودپردازها
۱۵/۶	۳۱۰۹۵۰۷	۲۶۸۹۲۵۳	پایانه‌های فروش
۵/۷	۵۶۱۵۲	۵۳۱۱۷	پایانه‌های شعب

جدول ۱۶-۵- ترکیب کارت‌های بانکی صادره توسط شبکه بانکی

تغییر سهم (واحد درصد)	سهم (درصد)		رشد (درصد)	تعداد (هزار)		
	۱۳۹۲	۱۳۹۱		۱۳۹۲	۱۳۹۱	
-۰/۶	۶۸/۰	۶۸/۶	۲۲/۶	۱۸۹۸۲۵	۱۵۴۸۶۲	کارت برداشت
۰/۰	۰/۸	۰/۸	۲۷/۱	۲۲۳۷	۱۷۵۹	کارت اعتباری
۰/۶	۳۱/۲	۳۰/۶	۲۵/۸	۸۶۹۹۶	۶۹۱۴۳	کارت‌های پیش‌پرداخته

دستگاه رسید. رشد بیشتر تعداد پایانه‌های فروش در مقایسه با خودپردازها نشان‌دهنده جهت‌گیری مناسب شبکه بانکی کشور در گسترش بیشتر پرداخت‌های الکترونیکی در سطح کشور است. در پایان سال ۱۳۹۲، نسبت تعداد کارت‌های صادره به ازای هر دستگاه خودپرداز، پایانه شعب و پایانه فروش به ترتیب ۸۲۶۳، ۴۹۷۰ و ۹۰ کارت بود که با توجه به رشد تعداد کارت‌های صادره در مقایسه با رشد این تجهیزات در سال ۱۳۹۲، روند نسبت‌های مزبور برای همه ابزارها فزاینده بود.

تعداد دستگاه‌های خودپرداز^(۱) طی سال ۱۳۹۲ با ۱۱/۹ درصد رشد به ۳۳۷۷۳ دستگاه رسید. تعداد پایانه‌های شعب نیز که برای دریافت یا انتقال الکترونیکی وجه از طریق کارت در داخل شعب بانک‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد، با ۵/۷ درصد افزایش به ۵۶۱۵۲ دستگاه رسید. تعداد پایانه‌های فروش^(۲) طی این سال رشد ۱۵/۶ درصدی را تجربه کرد و به ۳۱۱۰ هزار

۱- Automated Teller Machine(ATM)

۲- Point of Sale(POS)

۱۶-۳-۲- گسترش مبادلات الکترونیکی

همچنین در سال ۱۳۹۲، تعداد و ارزش تراکنش‌های انجام شده از طریق «تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت» نسبت به سال قبل به ترتیب ۴/۱ و ۲/۷ برابر شد. در سال مورد بررسی، تعداد کل تراکنش‌های انجام شده به ازای هر کارت ۳۴/۷ تراکنش بود که نسبت به سال گذشته (۳۰/۶ تراکنش)، رشد داشت. تعداد تراکنش‌های انجام شده به ازای هر یک از دستگاه‌های خودپرداز، پایانه فروش و پایانه شعب طی این سال به ترتیب ۱۲۱۹۷۷، ۱۲۸۵ و ۳۴۵۵ تراکنش بود. بر این اساس، میانگین مبلغ هر تراکنش انجام شده در خودپردازها، پایانه‌های فروش و پایانه‌های شعب به ترتیب ۱۸۸۹، ۱۵۸۰ و ۲۰۲۱۵ هزار ریال بود.

در سال ۱۳۹۲، با توسعه بیشتر تجهیزات و فن‌آوری پرداخت‌های الکترونیکی، مبادلات الکترونیکی نیز رشد متناسبی داشت. تعداد و مبلغ کل مبادلات الکترونیکی انجام شده در شبکه بانکی طی این سال به ترتیب به ۹۶۹۶ میلیون تراکنش و ۱۸۴۰۵ هزار میلیارد ریال رسید. تعداد تراکنش‌های انجام شده از طریق خودپردازها و پایانه‌های فروش در سال مزبور نسبت به سال ۱۳۹۱ به ترتیب از رشدی معادل ۲/۷ و ۶۶/۱ درصد برخوردار بود. ارزش تراکنش‌ها در پایانه‌های مزبور نیز به ترتیب معادل ۵۸/۰ و ۸/۹ درصد طی دوره مورد نظر افزایش یافت. در این دوره، تعداد و ارزش مبادلات انجام شده در پایانه‌های شعب به ترتیب ۷/۷ و ۳۸/۹ درصد افزایش یافت.

جدول ۱۶-۶- تعداد و ارزش تراکنش‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور

رشد(درصد)	مبلغ تراکنش‌ها(هزار میلیارد ریال)		رشد(درصد)	تعداد تراکنش‌ها(میلیون)		کل تراکنش‌ها
	۱۳۹۲	۱۳۹۱		۱۳۹۲	۱۳۹۱	
۳۵/۲	۱۸۴۰۵	۱۳۶۱۶	۴۰/۵	۹۶۹۶	۶۹۰۰	
۵۸/۰	۷۷۸۰	۴۹۲۴	۲/۷	۴۱۲۰	۴۰۱۰	خودپرداز
۸/۹	۶۱۷۷	۵۶۷۳	۶۶/۱	۳۹۱۰	۲۳۵۵	پایانه فروش
۳۸/۹	۳۹۲۲	۲۸۲۴	۷/۷	۱۹۴	۱۸۰	پایانه شعب
۱۷۰/۴	۵۲۶	۱۹۵	۳۱۳/۷	۱۴۷۲	۳۵۶	تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت

نوین پرداخت در معاملات روزانه افراد است. انتظار می‌رود با گسترش بیشتر کارت‌های اعتباری و کارت‌های پیش‌پرداخته و دسترسی به این ابزارها در سراسر کشور، بر سهم تعداد تراکنش‌های الکترونیکی افزوده شده و نقش پول نقد در مبادلات کاهش یابد.

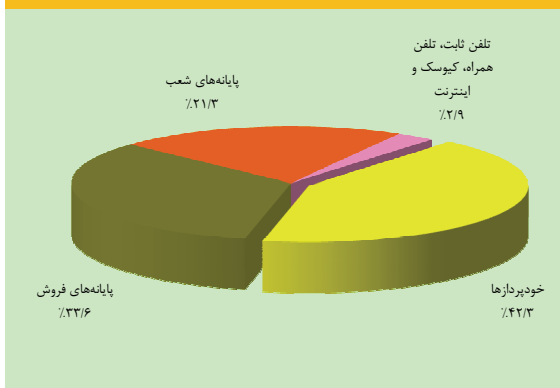
در سال مورد بررسی، سهم پایانه‌های شعب از کل مبلغ تراکنش‌ها معادل ۲۱/۳ درصد بود. پایانه‌های شعب عمدتاً برای نقل و انتقال الکترونیکی و جوجه از طریق کارت بانکی در میان حساب‌های مختلف هر بانک و نیز انتقال بین‌بانکی و جوجه به کار می‌رود. استفاده از خدمات پایانه‌های شعب موجب کاهش

در سال ۱۳۹۲، سهم خودپردازها از تعداد و مبلغ کل تراکنش‌های الکترونیکی انجام شده به ترتیب ۴۲/۵ و ۴۲/۳ درصد و سهم پایانه‌های فروش از تعداد و ارزش این تراکنش‌ها به ترتیب ۴۰/۳ و ۳۳/۶ درصد بود. در این سال معادل ۱۶/۲ واحد درصد از سهم تعدادی تراکنش‌های خودپردازها (۱۵/۶ واحد درصد) و پایانه‌های شعب (۰/۶ واحد درصد) کاسته شد و بر سهم تعدادی تراکنش‌های پایانه‌های فروش (۶/۲ واحد درصد) و «تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت» (۱۰/۰ واحد درصد) افزوده شد. این عملکرد حاکی از افزایش اقبال عمومی به استفاده از ابزارهای

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۲

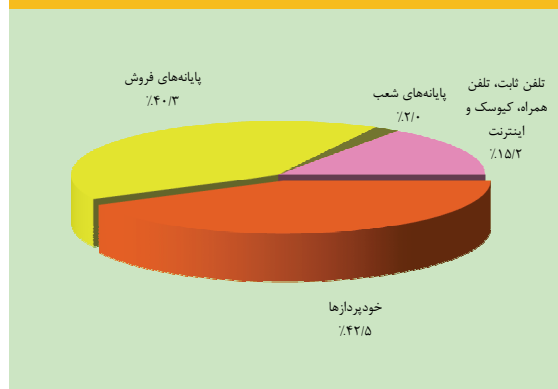
و پایانه‌های فروش در سال ۱۳۹۲ به ترتیب با ۸/۷ و ۸۹/۲ درصد رشد نسبت به پایان سال ۱۳۹۱ به ۲۴۰۴ و ۳۹۱۰ میلیون تراکنش رسید. همچنین در این دوره، ارزش تراکنش‌های بین‌بانکی ابزارهای مورد اشاره به ترتیب با ۶۰/۳ و ۲۷/۶ درصد رشد به ۳۶۶۵ و ۶۱۷۷ هزار میلیارد ریال رسید. در سال مورد بررسی، پایانه‌های فروش بیشترین سهم از تعداد و ارزش تراکنش‌های بین‌بانکی (به ترتیب ۵۰/۰ و ۵۵/۰ درصد) را به خود اختصاص دادند. بر این اساس، تعداد کل تراکنش‌های بین‌بانکی در مرکز شتاب با ۶۷/۹ درصد رشد به ۷۸۱۶ میلیون تراکنش و ارزش این مبادلات نیز با ۴۶/۴ درصد رشد نسبت به سال ۱۳۹۱ به ۱۱۲۳۶ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۹۲ رسید.

نمودار ۱۶-۲- سهم هریک از تجهیزات پرداخت از ارزش کل تراکنش‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور در سال ۱۳۹۲

استفاده از وجوه نقد و انواع چک‌های بانکی برای انتقال وجوه شده است.

نمودار ۱۶-۱- سهم هریک از تجهیزات پرداخت از تعداد کل تراکنش‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور در سال ۱۳۹۲

سهم بالایی از تراکنش‌های الکترونیکی در سطح شبکه بانکی کشور، تراکنش‌های بین‌بانکی است که از طریق شبکه مبادلات الکترونیکی بین‌بانکی (شتاب) انجام می‌گیرد. سهم مرکز شتاب از مجموع تعداد و ارزش تراکنش‌های انجام شده در شبکه بانکی طی سال ۱۳۹۲ به ترتیب معادل ۸۰/۶ و ۶۱/۱ درصد بود که نسبت به ارقام مشابه سال گذشته (۶۷/۵ و ۵۶/۴ درصد) افزایش نشان می‌دهد. دلیل عمده این امر هدایت تمامی تراکنش‌های پایانه‌های فروش به شبکه شتاب از طریق سامانه شاپرک در این سال است. تعداد تراکنش‌های بین‌بانکی پردازش شده در مرکز شتاب از طریق خودپردازها

جدول ۱۶-۷- تعداد و ارزش تراکنش‌های بین‌بانکی پردازش شده در مرکز شتاب

رشد(درصد)	ارزش مبادلات(هزار میلیارد ریال)		رشد(درصد)	تعداد تراکنش‌ها(میلیون)		
	۱۳۹۲	۱۳۹۱		۱۳۹۲	۱۳۹۱	
	۱۱۲۳۶	۷۶۷۵	۶۷/۹	۷۸۱۶	۴۶۵۵	کل مبادلات شتاب(۱)
	۳۶۶۵	۲۲۸۶	۸/۷	۲۴۰۴	۲۲۱۱	خودپردازها
	۶۱۷۷	۴۸۴۳	۸۹/۲	۳۹۱۰	۲۰۶۷	پایانه‌های فروش
	۱۳۹۴	۵۴۶	۲۹۸/۲	۱۵۰۲	۳۷۷	سایر(تلفن ثابت، تلفن همراه، اینترنت، کیوسک و شعبه)

۱- ارقام شتاب شامل ارقام سحاب نیز بوده و در آمار کل تراکنش‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور منظور شده است.

۱۶-۴- نظام تصفیه و تسویه الکترونیکی

۱۶-۴-۱- سحاب

پایانه‌های شعب و اینترنت و کیوسک از تعداد کل تراکنش‌های انجام شده از طریق سحاب به ترتیب ۸۶/۶، ۴/۱ و ۹/۳ درصد و سهم آنها از ارزش کل این تراکنش‌ها به ترتیب ۷۰/۶، ۲۲/۵ و ۶/۹ درصد بود. بر این اساس در سال ۱۳۹۲، تعداد ۵۱۷/۰ میلیون فقره انتقال بین‌بانکی وجه با ارزش ۳۸۲۷ هزار میلیارد ریال از طریق سامانه سحاب در شبکه بانکی صورت گرفت که رشد چشمگیری نسبت به سال گذشته نشان می‌دهد. براساس روند موجود، پیش‌بینی می‌شود با توسعه این خدمت در سطح شبکه بانکی، در آینده استفاده از حواله‌های الکترونیکی گسترش یافته و استفاده از خدمات جایگزین نظیر مبادلات از طریق چک‌های بین‌بانکی، ایران چک و اسکناس به طور نسبی کاهش یابد.

یکی از خدمات عمده مرکز شتاب، انتقال آنی وجه از طریق سامانه حواله الکترونیکی بین‌بانکی (سحاب) با استفاده از کارت‌های برداشت بانکی است. در سال ۱۳۹۲، حدود ۴۴۸ میلیون مورد انتقال وجه در شبکه بانکی از طریق خودپرداز بانک‌های متصل به سامانه حواله الکترونیکی بین‌بانکی (سحاب) صورت گرفت که نسبت به سال ۱۳۹۱ معادل ۵۱/۵ درصد رشد نشان می‌دهد. همچنین، معادل ۲۱/۰ میلیون تراکنش انجام شده در پایانه‌های شعب بانک‌های کشور در سال ۱۳۹۲ برای انتقال الکترونیکی وجوه بین بانک‌های مختلف از طریق سحاب بود. تعداد مبادلات انجام شده با استفاده از اینترنت و کیوسک برای انتقال وجه از طریق این سامانه نیز در سال مزبور نسبت به سال قبل بیش از ۲ برابر شد. سهم خودپردازها،

جدول ۱۶-۸- تعداد و ارزش انتقال بین‌بانکی وجوه از طریق سحاب

رشد (درصد)	ارزش مبادلات (هزار میلیارد ریال)		رشد (درصد)	تعداد تراکنش‌ها (میلیون عدد)		
	۱۳۹۲	۱۳۹۱		۱۳۹۲	۱۳۹۱	
۹۴/۵	۳۸۲۷	۱۹۶۸	۵۸/۸	۵۱۷	۳۲۵	کل تبادلات سحاب
۷۸/۱	۲۷۰۰	۱۵۱۶	۵۱/۵	۴۴۸	۲۹۵	خودپردازها
۱۴۵/۹	۸۶۳	۳۵۱	۱۰۶/۶	۲۱	۱۰	پایانه‌های شعب
۱۶۲/۶	۲۶۴	۱۰۱	۱۴۳/۹	۴۸	۲۰	اینترنت و کیوسک

۱۶-۴-۲- ساتنا

نسبت به سال قبل به ۴/۵ میلیون فقره و ارزش این تبادلات با ۱۸/۳ درصد افزایش به ۸۲۳۵ هزار میلیارد ریال بالغ گردید. تعداد و ارزش مبادلات بانک به بانک نیز به ترتیب از رشد ۲۸/۲ و ۳۵/۸ درصدی برخوردار شد. همچنین، تعداد و ارزش تسویه نتیجه پایاپای سیستم‌ها به ترتیب با ۸۲/۴ و ۲۳۶/۵ درصد افزایش به ۲۱۱ هزار تراکنش به مبلغ ۲۲۵۷۰ هزار میلیارد ریال رسید.

تعداد کل تبادلات انجام شده در سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا) به عنوان زیرساخت اصلی پرداخت‌های کلان در سال ۱۳۹۲ با افزایش ۵/۵ درصدی نسبت به سال گذشته به ۴/۸ میلیون تراکنش و مبلغ آن با رشد ۱۱۰/۸ درصدی نسبت به سال ۱۳۹۱ به ۳۴۴۲۹ هزار میلیارد ریال بالغ گردید. بر این اساس در سال ۱۳۹۲، تعداد تبادلات مشتری به مشتری با ۳/۳ درصد افزایش

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۲

مبادلات این سامانه مربوط به تسویه نتیجه پایاپای سیستم‌ها (به ترتیب معادل ۹۴/۶ و ۶۵/۶ درصد) بود.

سهام عمده تعداد تراکنش‌های سامانه ساتنا در سال

۱۳۹۲ مربوط به مبادلات مشتری به مشتری و سهم عمده ارزش

جدول ۱۶-۹- تعداد و مبلغ تبادلات در سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا)

رشد (درصد)	مبلغ (هزار میلیارد ریال)		رشد (درصد)	تعداد (هزار)	
	۱۳۹۲	۱۳۹۱		۱۳۹۲	۱۳۹۱
۳۵/۸	۳۶۲۳	۲۶۶۸	۲۸/۲	۴۴	۳۴
۱۸/۳	۸۲۳۵	۶۹۶۰	۳/۳	۴۴۹۶	۴۳۵۲
۲۳۶/۵	۲۲۵۷۰	۶۷۰۸	۸۲/۴	۲۱۱	۱۱۵
۱۱۰/۸	۲۴۴۲۹	۱۶۳۳۶	۵/۵	۴۷۵۰	۴۵۰۲

۱- این ارقام شامل اسناد پوششی و تبادلات تسویه‌ای بانک مرکزی نمی‌باشد.

۱۶-۴-۳- پایا

حساب به حساب و سامانه سحاب برای انتقال‌های کارت به کارت مورد استفاده قرار گرفتند. براساس ارقام موجود، در سال ۱۳۹۲، تعداد ۲۰/۰ میلیون مبادله به ارزش ۳۴۶۰ هزار میلیارد ریال از طریق سامانه پایا در قالب دستور پرداخت واریز مستقیم انجام شد که در مقایسه با سال قبل به ترتیب از رشد ۳۲/۹ و ۹۷/۰ درصدی برخوردار بود. همچنین، تعداد ۸۵۵ میلیون تراکنش به ارزش ۵۹۲۱/۰ هزار میلیارد ریال مربوط به تراکنش‌های پایانه‌های فروش، تلفن همراه و اینترنت در این سامانه تصفیه شد. به این ترتیب، در این سال معادل ۸۷۵ میلیون مبادله به ارزش ۹۳۸۱/۰ هزار میلیارد ریال از طریق سامانه پایا انجام شد.

سامانه پایاپای الکترونیکی (پایا) به عنوان یکی از

زیرساخت‌های مبادلات بین‌بانکی، دستور پرداخت‌های متعدد را از جانب بانک مبدا دریافت، پردازش و به بانک مقصد ارسال می‌نماید. بر این اساس، پس از استقرار کامل شبکه الکترونیکی پرداخت کارتی (شاپرک)، انجام تراکنش‌های انتقال وجه به حساب پذیرندگان و فروشندگان کالاها و خدمات از طریق سامانه پایا انجام پذیرفت. همچنین، امکان صدور دستور پرداخت واریز مستقیم از طریق این سامانه موجب شد تا سامانه پایا در کنار دو سامانه ساتنا و سحاب برای پوشش انواع انتقال وجه الکترونیکی در کشور فعال شود که سامانه‌های ساتنا و پایا برای انتقال‌های

جدول شماره ۱۶-۱۰- تعداد و ارزش تراکنش‌های پایا

رشد (درصد)	مبلغ (هزار میلیارد ریال)		رشد (درصد)	تعداد (میلیون)	
	۱۳۹۲	۱۳۹۱		۱۳۹۲	۱۳۹۱
۹۷/۰	۳۴۶۰	۱۷۵۷	۳۲/۹	۲۰	۱۵
۱۱۰/۴	۵۹۲۱	۲۸۱۴	۲۵۷/۹	۸۵۵	۲۳۹
۱۰۵/۲	۹۳۸۱	۴۵۷۱	۲۴۴/۶	۸۷۵	۲۵۴

۱۶-۴-۴- سیما

۳۴/۷ درصدی شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی (۳/۷ درصد کاهش یافت. این امر نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۲، افزایش ارزش اسمی کل مبادلات عمدتاً ناشی از افزایش سطح عمومی قیمت‌ها بوده است.

با انتشار ایران‌چک‌های بانک مرکزی از سال ۱۳۸۷ و جایگزینی آن به جای ایران‌چک‌های صادره توسط بانک‌ها، ارزش (ناخالص) مبادلات ایران‌چک‌های صادره توسط بانک‌ها در اتاق پایاپای اسناد بانکی با روندی کاهنده مواجه شد و در سال ۱۳۹۲ به صفر رسید. از سوی دیگر، ارزش مبادلات انجام شده از طریق چک‌های عادی تحویلی به اتاق پایاپای برای تسویه مبادلات بین‌بانکی در سال ۱۳۹۲، معادل ۲۲/۰ درصد افزایش داشت.

انتشار ایران‌چک بانک مرکزی موجب افزایش حجم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص گردید که به دلیل گردش بدون محدودیت آن در معاملات نقدی و نامشخص بودن تعداد دفعات گردش آن در هر سال، در این محاسبات منظور نشده است.

پس از معرفی و انتشار اوراق بهادار الکترونیکی از طریق سامانه تسویه اوراق بهادار الکترونیکی (تابا) در سال ۱۳۸۹، پیاده‌سازی زیرسامانه یکپارچه مرکزی اوراق بهادار (سیما) به منظور تمام‌الکترونیکی شدن انتشار اوراق بهادار برای عموم مشتریان بررسی و امکان‌سنجی شده و در سال ۱۳۹۱ عملیاتی گردید. بر همین اساس، در سال ۱۳۹۲، اوراق مشارکت الکترونیکی شهرداری شیراز به میزان ۱۲۰۰ میلیارد ریال و اوراق گواهی سپرده شرکت رایان سایپا به ارزش ۵۰۰ میلیارد ریال و با عاملیت بانک صادرات ایران در این سامانه منتشر شد و در اختیار متقاضیان قرار گرفت.

۱۶-۵- ارزش کل مبادلات

ارزش اسمی کل مبادلات انجام شده از طریق ابزارها و تجهیزات پرداخت در شبکه بانکی کشور در سال ۱۳۹۲ با ۲۹/۷ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۴۸۰۴۹ هزار میلیارد ریال رسید. در مقابل، ارزش واقعی این مبادلات (با احتساب افزایش

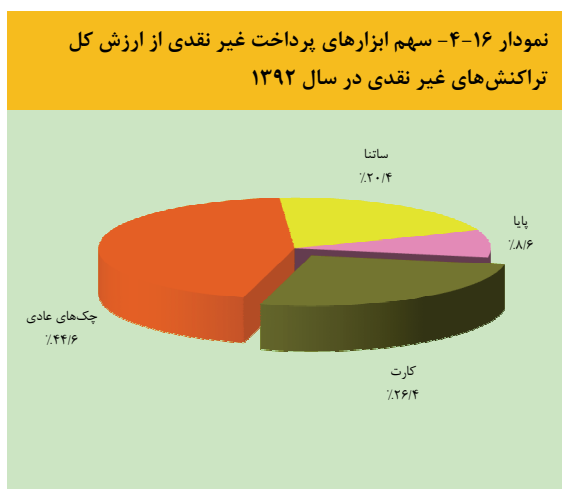
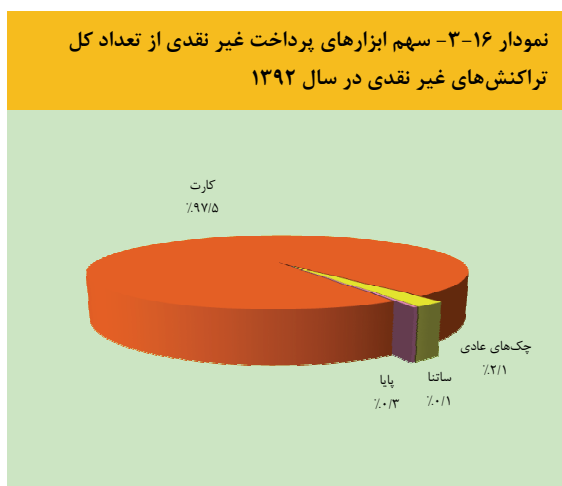
جدول ۱۶-۱۱- ارزش کل مبادلات از طریق ابزارها و تجهیزات پرداخت در شبکه بانکی کشور

تغییر در سهم (واحد درصد)	سهم از ارزش کل مبادلات (درصد)		سهم از رشد (واحد درصد)	رشد (درصد)	ارزش (هزار میلیارد ریال)		
	۱۳۹۲	۱۳۹۱			۱۳۹۲	۱۳۹۱	
-	۰/۰	*	۰/۰	-	۰	۰/۰۰۰۶	ایران‌چک‌های صادره توسط بانک‌ها
-۲/۴	۳۷/۴	۳۹/۷	۸/۷	۲۲/۰	۱۷۹۵۰	۱۴۷۱۹	چک‌های عادی
۲/۹	۱۶/۲	۱۳/۳	۷/۷	۵۸/۰	۷۷۸۰	۴۹۲۴	خودپردازها
-۲/۴	۱۲/۹	۱۵/۳	۱/۴	۸/۹	۶۱۷۷	۵۶۷۳	پایانه‌های فروش
۰/۶	۸/۲	۷/۶	۳/۰	۳۸/۹	۳۹۲۲	۲۸۲۴	پایانه‌های شعب
-۱/۷	۱۷/۱	۱۸/۸	۳/۴	۱۸/۳	۸۲۳۵	۶۹۶۰	ساتنا (مشتری به مشتری)
۲/۵	۷/۲	۴/۷	۴/۶	۹۷/۰	۳۴۶۰	۱۷۵۷	پایا (دستور پرداخت واریز مستقیم)
۰/۶	۱/۱	۰/۵	-۰/۹	۱۷۰/۴	۵۲۶	۱۹۵	تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت
	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۲۹/۷	۲۹/۷	۴۸۰۴۹	۳۷۰۵۱	کل مبادلات (اسمی)
					۲۷۳۱۹	۲۸۳۸۳	کل مبادلات (واقعی) (۱)

۱- برای محاسبه ارقام واقعی از شاخص قیمت مصرف‌کننده (CPI=۱۰۰=۱۳۹۰) استفاده شده است.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۲

درصد کاهش یافت. به این ترتیب، در سال مزبور از تعداد کل مبادلات غیر نقدی، ۹۷/۵ درصد به کارت‌های بانکی، ۲/۱ درصد به چک‌های عادی و ۰/۴ درصد به سامانه‌های پایا و ساتنا اختصاص داشت. میانگین ارزش هر تراکنش کارتی در این سال معادل ۱۹۰۵ هزار ریال بود که موجب شد سهم این نوع تراکنش‌ها از ارزش کل تراکنش‌های غیر نقدی در سطح ۲۶/۴ درصد محدود گردد. در مقابل، با توجه به میانگین بالای ارزش هر تراکنش برای چک‌های عادی (۱۵۰/۴ میلیون ریال)، سهم آن از ارزش کل تراکنش‌های غیر نقدی به ۴۴/۶ درصد رسید.

بر خلاف مبادلات انجام شده از طریق انواع چک، مجموع سهم ارزشی مبادلات الکترونیکی در سال ۱۳۹۲ با افزایش مواجه بود. بر این اساس، مجموع سهم مبادلات الکترونیکی از ارزش کل مبادلات طی سال ۱۳۹۲ معادل ۲/۴ واحد درصد افزایش و در مقابل، سهم ارزشی مبادلات با استفاده از چک‌های عادی به همین میزان کاهش یافت. همانند سال‌های قبل، در سال ۱۳۹۲ نیز بالاترین سهم از ارزش کل مبادلات به چک‌های عادی (۳۷/۴ درصد) اختصاص داشت. مبادلات خودپردازها در سال ۱۳۹۲ با ۵۸/۰ درصد افزایش نسبت به سال گذشته، ۷/۷ واحد درصد از رشد ارزش مبادلات را به خود اختصاص داد. بدین ترتیب، سهم خودپردازها از ارزش کل مبادلات با ۲/۹ واحد درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۱ به ۱۶/۲ درصد در سال ۱۳۹۲ رسید. در سال مورد بررسی، ارزش مبادلات سامانه پایا با ۹۷/۰ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۱، سهمی معادل ۷/۲ درصد از ارزش کل مبادلات انجام شده در شبکه بانکی را به خود اختصاص داد. سهم ارزش تراکنش‌های انجام شده در سامانه ساتنا (مشتری به مشتری) از کل مبادلات از ۱۸/۸ درصد در سال ۱۳۹۱ به ۱۷/۱ درصد در سال ۱۳۹۲ کاهش یافت. ارزش مبادلات انجام شده از طریق پایانه‌های فروش نیز با ۸/۹ درصد افزایش مواجه شد و سهم آن از ارزش کل مبادلات با ۲/۴ واحد درصد کاهش به ۱۲/۹ درصد در سال ۱۳۹۲ رسید.

۱۶-۶- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی

توسعه بانکداری الکترونیکی و گسترش ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی در سال ۱۳۹۲ منجر به کاهش ۱/۸ واحد درصدی سهم تعدادی مبادلات چک‌های عادی در اتاق پایاپای اسناد بانکی گردید. در مقابل، سهم کارت‌های بانکی ۲/۰ واحد درصد افزایش و سهم سامانه‌های ساتنا و پایا از تعداد کل مبادلات غیر نقدی هر کدام به میزان ۰/۱ واحد

فصل ۱۶ نظام‌های پرداخت

شده سهمی معادل ۲۰/۴ درصد از ارزش کل تراکنش‌های غیر نقدی را به خود اختصاص داد. در سال مورد بررسی، در مجموع ۳/۱ واحد درصد از سهم ارزشی مبادلات کارت‌ها، چک‌های عادی و ساتنا کاسته شد و به همین میزان بر سهم ارزشی سامانه پایا (در قالب دستور پرداخت واریز مستقیم) افزوده شد.

در سال ۱۳۹۲، تسویه وجوه مشتریان در ساتنا ۰/۱ درصد از تعداد کل تراکنش‌های غیر نقدی را به خود اختصاص داد؛ لیکن از آنجا که تبادلات ساتنا عموماً به صورت وجوه عمده با متوسط ارزش بالا برای هر تراکنش (۱۸۳۱/۷ میلیون ریال) صورت گرفته است، تبادلات انجام

جدول ۱۶-۱۲- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی از تعداد و مبلغ کل تراکنش‌های غیر نقدی

متوسط ارزش هر تراکنش (هزار ریال)	سهم از ارزش (درصد)		سهم از تعداد (درصد)		
	۱۳۹۱ ▲	۱۳۹۲	۱۳۹۱ ▲	۱۳۹۲	
۱۹۰۵	۳۰۰۷	۲۶/۴	۲۷/۱	۹۷/۵	کارت (۱)
۱۵۰۴۱۸	۱۲۴۶۷۸	۴۴/۶	۴۵/۸	۲/۱	چک‌های عادی (۲)
۱۸۳۱۷۳۶	۱۵۹۹۳۲۱	۲۰/۴	۲۱/۷	۰/۱	ساتنا (مشتری به مشتری)
۱۷۳۴۶۵	۱۱۷۰۷۹	۸/۶	۵/۵	۰/۳	پایا (دستور پرداخت واریز مستقیم)
۷۰۳۹	۱۰۶۱۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	مجموع تراکنش‌های غیر نقدی

۱- شامل تراکنش‌های مربوط به پایانه‌های فروش، پایانه‌های شعب، تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت بوده و خودپردازها را در بر نمی‌گیرد. بخشی از تراکنش‌های انجام شده در خودپردازها مربوط به مواردی بجز دریافت پول نقد از دستگاه است (به عنوان مثال، پرداخت قبوض و انتقال وجه) که به علت در دسترس نبودن ارقام تفکیکی در این محاسبه منظور نشده است.

۲- تنها مربوط به چک‌های عادی تحویلی به اتاق پایاپای اسناد بانکی است.